

Informacija o stepenu realizacije Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine za period 2018 - 2019. godina

Jedan od ključnih elemenata zakonodavstva Evropske Unije u oblasti energetike, uz uspostavljanje funkcionalnog jedinstvenog tržišta energije i deregulaciju energetskog sektora, čini opredjeljenje za snažno promovisanje korišćenja energije iz obnovljivih izvora. Država Crna Gora, kao zemlja kandidat za pristupanje EU i članica Energetske zajednice, sprovodi politiku usklađivanja zakonodavstva, ali i njegovu primjenu, a dominantno kroz saradnju u okviru Energetske zajednice. Odlukom Ministarskog savjeta Energetske zajednice od 18.10.2012. godine (D/2012/04/MC-EnC) Crna Gora i ostale članice preuzele su obavezu implementacije Direktive 2009/28/EC o promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora. Istim aktom utvrđeni su i obavezujući nacionalni ciljevi, kao procentualni udjeli energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u 2020. godini. Predmetnom Odlukom za Crnu Goru, nacionalni cilj je utvrđen kao procenat od 33% udjela energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u 2020. godini. Polazna osnova za utvrđivanje ovog cilja je bila referentna 2009. godini u kojoj je procentualni udio energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u Crnoj Gori iznosio 26,3%. Pored navedenog, shodno Direktivi 2009/28/EC, definisani su ciljevi za udio energije iz obnovljivih izvora u 2020. godini u pojedinačnim sektorima, i to: elektroenergetskom sektoru, sektoru grijanja i hlađenja i sektoru saobraćaja.

U svrhu dostizanja cilja od 33% udjela energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u 2020. godini, kroz svoja strateška dokumenta, Strategiju razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine i Energetsku politiku Crne Gore do 2030. godine, Crna Gora je prepoznala razvoj obnovljivih izvora energije kao jedan od glavnih prioriteta energetskog razvoja Crne Gore.

Saglasno tome je u značajnoj mjeri je transponovana Direktiva 2009/28/EC u Zakon o energetici iz 2010. godine. Kao jedna od obaveza u pristupnom pregovoru je bio i izrada Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine u skladu sa usvojenim obrascem za izradu ovog dokumenta (Odluka 2009/548/EC). S tim u vezi, Vlada Crne Gore, na sjednici od 11.12.2014. godine, donijela je Nacionalni akcioni plan korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine kojim je predviđena dinamika iskorišćenja prirodnih potencijala, kao i planirano korišćenje tehnologija potrebnih za zadovoljenje nacionalnog cilja udjela energije proizvedene iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije. Zaključkom sa pomenute sjednice, Vlada Crne Gore je zadužila resorno ministarstvo za oblast energetike, da prati implementaciju Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine i o tome izvještava Vladu Crne Gore.

U skladu sa obavezama koje Crna Gora ima kao članica Energetske zajednice, novim Zakonom o energetici, koji je usvojen u Skupštini Crne Gore krajem 2015. godine potpuno je transponovana Direktiva 2009/28/EC o promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora, u dijelu koji se odnosi na električnu energiju i energiju za grijanje i/ili hlađenje. Tim Zakonom, članom 19, propisano je da sprovođenje akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora prati resorno ministarstvo za energetiku i o njegovoj realizaciji svake druge godine Vladi Crne Gore i nadležnom organu Energetske zajednice dostavlja izvještaj o realizaciji akcionog plana koji sadrži analizu ostvarivanja nacionalnog cilja.

Poštujući zakonske obaveze, kao i obaveze u okviru Energetske zajednice, Crna Gora je u prethodnom periodu, Sekretarijatu Energetske zajednice, dostavila izvještaje koji su obuhvatali analizu realizacije Nacionalnog akcionog plana za periode 2012-2013. godina, 2014-2015. godina, kao i 2016-2017. godina. Navedene izvještaje o realizaciji akcionog plana

korišćenja energije iz obnovljivih izvora, u prethodnom periodu je izradio Institut "Hrvoje Požara" iz Zagreba. Prema posljednjem izvještaju o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora za period 2016-2017. godina utvrđeno je da je udio obnovljivih izvora energije u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u Crnoj Gori u 2016. godini iznosio 31,8%, a u 2017. godini 32,3%.

U međuvremenu je donijet Zakon izmjenama i dopunama Zakona o energetici ("Službeni list CG" broj 82/20) kojim je propisano da je ostvarivanje obaveznog udjela energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije od javnog interesa, u skladu sa obavezama preuzetim potvrđenim međunarodnim ugovorom. Tom izmjenom, kao novina je propisano da će se izvori i obim korišćenja energije iz obnovljivih izvora utvrditi Nacionalnim energetske i klimatskim planom umjesto dosadašnjim Nacionalnim akcionim planom korišćenja energije iz obnovljivih izvora.

Do donošenja Nacionalnog energetske i klimatske planu u skladu sa izmjenama zakona, članom 236, je propisano da će se primjenjivati Nacionalni akcioni plan korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine, donijet na osnovu Zakona o energetici ("Službeni list CG" br. 28/10, 6/13 i 10/15). Pored ovoga, članom 236b je propisano da Izvještavanje o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora energije do 2020. godine, nastaviće se u skladu sa odredbama Zakona o energetici ("Službeni list CG", br. 5/16 i 51/17).

Aktivnosti na izradi prvog Nacionalnog energetske i klimatske planu započete u 2019. godini su intenzivirane u 2020. i 2021. godini. Podrška za izradu ovog dokumenta je obezbijedena u okviru projekta Razvoj kapaciteta za klimatsku politiku u zemljama jugoistočne i istočne Evrope, južnog Kavkaza i centralne Azije - faza III, za čiju implementaciju je odgovoran GIZ. Projekat se realizuje u bliskoj saradnji sa Sekretarijatom Energetske zajednice u cilju ispunjavanja propisanih obaveza. Pripremljen je nacrt prva tri poglavlja NEKP, utvrđen okvir za modelovanje, definisani scenariji koji će biti razmatrani i pripremljen model politika i mjera.

U vezi sa postojećim zakonodavnim okvirom, Crna Gora je trenutno u obavezi da izradi dva izvještaja o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine, jedan za period 2018 - 2019. godinu i drugi za 2020. godinu.

S tim u vezi, Ministarstvo kapitalnih investicija, je kroz postupak javne nabavke u cilju izrade predmetnih izvještaja angažovalo Mašinski fakultet, Univerziteta Crne Gore. Za potrebe izrade ovog Izvještaja korišćeni su podaci MONSTAT-a. Prilikom analize podataka iz baze EUROSTAT-a uočeno je da podaci o snagama proizvodnih objekata ne korespondiraju sa stvarnim stanjem, iz kojih razloga je Ministarstvo kapitalnih investicija pokrenulo aktivnosti prema MONSTAT-u, koji dostavlja ulazne podatke za analitičku bazu EUROSTAT-a, za izmjenom podataka o snagama, u cilju dobijanja što preciznijeg izvještaja i sagledavanja stvarnog stanja. Prilikom izrade ovog Izvještaja korišćeni su stvarni podaci snaga, iz kog razloga postoji određeno odstupanje o udjelu energije proizvedene iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije između podataka objavljenih od strane EUROSTAT-a i ovog Izvještaja. Budući da su pokrenute aktivnosti u cilju korekcije podataka o snagama očekujemo da se u narednom periodu podaci o udjelima usaglase nakon što EUROSTAT izvrši promjenu.

Na osnovu urađenog Izvještaja o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine za period 2018-2019. godina utvrđeno je da je udio obnovljivih izvora energije u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u Crnoj Gori u 2018. godini iznosio **39,75%**, a u 2019. godini **38,69%**, čime je nacionalni cilj ispunjen.

	2018. godina	2019. godina	Ciljevi utvrđeni Nacionalnim akcionim planom korišćenja energije iz obnovljivih izvora za 2020. godinu
1. Sektorski ciljevi (%)			
1.1. OIE-GiH (%)	59,45	57,61	38,2
1.2. OIE-E (%)	57,58	56,66	51,4
1.3. OIE-T (%)	1,66	1,71	10,2
2. Nacionalni cilj (%)	39,75	38,69	33,0

Analizom podataka iz predmetnog izvještaja sektorski ciljevi koji se odnose na grijanje i hlađenje, kao i na električnu energiju su takođe ostvareni dok je sektorski cilj u saobraćaju značajno ispod utvrđene granice.

Naime, sektorski cilj udjela proizvedene električne energije iz obnovljivih izvora i visokoefikasne kogeneracije u ukupnoj potrošnji električne energije zaključno sa 31. decembrom 2019. godine iznosi 56,66% u odnosu na postavljenih 51,4%.

Izvještaj je pokazao da je sektorski cilj, kao udjeo obnovljivih izvora i visokoefikasne kogeneracije kod grijanja i hlađenja značajno iznad utvrđenog cilja. Naime, zaključno sa 2019. godinom ovaj cilj je ostvaren u iznosu od 57,61%, dok je utvrđeni cilj iznosio 38,2%.

Sektorski cilj u pogledu udjela obnovljivih izvora i visokoefikasne kogeneracije u sektoru saobraćaja daleko je od postavljenog nije se značajno uvećavao od početka praćenja Nacionalnog akcionog plana. Rezultat od 1,71% u odnosu na 10,2% udjela, ukazuje na neophodnost intenzivnije promocije ove obaveze u narednom periodu i primjenu dodatnih mjera. Cilj je tim značajniji što povećanje udjela obnovljivih izvora i visokoefikasne kogeneracije u saobraćaju otvara bitan prostor za smanjenje uvozne zavisnosti domaće ekonomije, dominantno u odnosu na naftu i naftne derivate.

Imajući u vidu sve navedeno, konstatujemo da je nacionalni cilj od 33% udjela energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u Crnoj Gori **ispunjen**.

Članom 98 stav 3 Zakona o energetici propisano je:

“Vlada će prestati da podstiče izgradnju novih objekata za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, a Agencija će prestati sa daljom dodjelom statusa povlašćenog proizvođača, u slučaju dostizanja nacionalnog cilja iz člana 8a stav 1 tačka 2 alineja 2 ovog zakona, prema izvještaju iz člana 8b stav 3 ovog zakona, ako bi se izgradnjom tih objekata ostvario udio energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije viši od obaveznog, kao i prije ostvarenja nacionalnog cilja privremeno ograničiti podsticaje u slučaju ozbiljnih negativnih uticaja na ekonomiju i socijalni status krajnjih kupaca.”

Odredbama čl 8a i 8b Zakona o energetici propisano je:

“Nacionalni energetska i klimatski plan

Član 8a

(1) Nacionalni energetska i klimatski plan naročito sadrži:

1) pregled trenutnog stanja u pogledu relevantnih politika i postupak donošenja plana;

2) nacionalne ciljeve koji se odnose na sljedeće oblasti:

- emisija gasova sa efektom staklene bašte;

- korišćenje energije iz obnovljivih izvora:

- energetska efikasnost;

- energetska sigurnost;

- unutrašnje energetska tržište i

- istraživanje, inovacije i konkurentnost.

3) pregled planiranih politika i mjera koje se odnose na ostvarivanje ciljeva iz tačke 2 ovog stava i pregled finansijskih sredstava potrebnih za njihovo ostvarivanje;

- 4) opis trenutnog stanja za oblasti iz tačke 2 ovog stava i projekcije ostvarivanja ciljeva iz tačke 2 ovog stava sprovođenjem postojećih politika i mjera;
 - 5) procjenu efekata planiranih politika i mjera za ostvarivanje ciljeva iz tačke 2 ovog stava.
- (2) Plan iz stava 1 ovog člana priprema Ministarstvo u saradnji sa organom državne uprave nadležnim za zaštitu životne sredine i klimatske promjene i dostavlja organu državne uprave nadležnom za kontrolu državne pomoći, radi davanja mišljenja.
 - (3) Plan iz stava 2 ovog člana donosi Vlada, na period do deset godina.
 - (4) Ažuriranje plana iz stava 3 ovog člana, Ministarstvo vrši u saradnji sa organom državne uprave nadležnim za zaštitu životne sredine nakon isteka četiri godine od dana njegovog donošenja.
 - (5) Bliži sadržaj plana iz stava 1 ovog člana i smjernice za određivanje ciljeva iz stava 1 tačka 2 ovog člana utvrđuje se popisom Ministarstva.

Praćenje realizacije Nacionalnog energetskeg i klimatskeg plana

Član 8b

- (1) Sprovođenje Nacionalnog energetskeg i klimatskeg plana prati Ministarstvo i organ državne uprave nadležan za zaštitu životne sredine i o realizaciji tog plana pripremaju izvještaj svake druge godine.
- (2) Izvještaj iz stava 1 ovog člana Ministarstvo dostavlja Vladi.
- (3) Izvještaj iz stava 1 ovog člana naročito sadrži:*
 - 1) informacije o ostvarenom napretku u ostvarivanju ciljeva iz člana 8a stav 1 tačka 2 ovog zakona, kao i finansijskim sredstvima utrošenim za realizaciju politika i mjera za njihovo ostvarivanje;
 - 2) informacije o sprovedenim javnim konsultacijama o klimi i energiji, u izvještajnom periodu;
 - 3) kvantifikaciju efekata politika i mjera iz Nacionalnog energetskeg i klimatskeg plana na kvalitet vazduha i emisije zagađivača vazduha.
 - 4) Ministarstvo obavještava nadležni organ Zajednice o donošenju Nacionalnog energetskeg i klimatskeg plana i dostavlja izvještaj iz stava 2 ovog člana, u roku od 45 dana od dana usvajanja izvještaja od strane Vlade."

Uvažavajući navedene članove Zakona jasno je da se isti odnose na nacionalni cilj koji se vezuje za oblast korišćenje energije iz obnovljivih izvora u okviru Nacionalnog energetskeg i klimatskeg plana, kao i na Izvještaj o realizaciji Nacionalnog energetskeg i klimatskeg plana. Kako se do donošenja Nacionalnog energetskeg i klimatskeg plana, u skladu sa izmjenama zakona, primjenjuje Nacionalni akcioni plan korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine, donijet na osnovu Zakona o energetici ("Službeni list CG" br. 28/10, 6/13 i 10/15) izvještaj kojim se trenutno utvrđuje ispunjenost nacionalnog cilja je Izvještaj o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora energije do 2020. godine, urađen u skladu sa odredbama Zakona o energetici ("Službeni list CG", br. 5/16 i 51/17).

Imajući u vidu da je na osnovu Izvještaja o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine, za period 2018-2019. godina utvrđeno da je nacionalni cilj ispunjen Vlada Crne Gore će, shodno zakonskoj obavezi, prestati da podstiče izgradnju novih objekata za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora.

U vezi sa navedenim, Ministarstvo kapitalnih investicija predlaže Vladi Crne Gore da donese sljedeće

ZAKLJUČKE:

1. Vlada je usvojila Informaciju o stepenu realizacije Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine za period 2018-2019. godina sa Izvještajem o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine za period 2018-2019. godina.
2. Na osnovu Izvještaja o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine za period 2018-2019. godina, Vlada je utvrdila da je nacionalni cilj od 33% udjela energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije

u Crnoj Gori, ispunjen i da u skladu sa članom 98 Zakona o energetici ("Službeni list CG", br. 5/16, 51/17 i 82/20) Vlada prestaje da podstiče izgradnju novih objekata za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora.

3. Zadužuje se Ministarstvo kapitalnih investicija da obavijesti Regulatornu agenciju za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti o obavezi postupanja saglasno članu 98 Zakona o energetici ("Službeni list CG", br. 5/16, 51/17 i 82/20).

IZVJEŠTAJ

**o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora
do 2020. godine za period 2018 - 2019. godine**

UVOD

Na osnovu Direktive 2009/28/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 23.04.2009. godine o podsticanju korišćenja energije iz obnovljivih izvora te o izmjeni i kasnijem stavljanju van snage direktive 2001/77/EZ i 2003/30/EZ (Direktiva), Crna Gora je preuzela obavezu povećanja korišćenja energije iz obnovljivih izvora pri čemu bi u 2020. godini udio energije iz obnovljivih izvora u bruto finalnoj potrošnji trebao iznositi najmanje 33%.

Članom 22. Direktive zahtjeva se od države članice da podnese Evropskoj komisiji izvještaj o promociji i korišćenju energije iz obnovljivih izvora. Obaveza po ovom pitanju je da se predmetni Izvještaj dostavi svake dvije godine. Poslednji izvještaj, koji treba podnijeti do 31.12.2021. godine, je izvještaj za 2020. godinu.

Izvještaji države članice važni su za cjelovito praćenje razvoja politike obnovljive energije i usklađenosti države članice s mjerama navedenim u Direktivi i Nacionalnim akcionim planovima za korišćenje energije iz obnovljivih izvora energije svake države članice. Podaci koji su uključeni u ovim izvještajima poslužiće i za mjerenje uticaja opisanih u članu 23. Direktive.

Izvještaj o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine za period 2018 - 2019. godine Crne Gore u dijelu podsticanja i korišćenja energije iz obnovljivih izvora na temelju člana 22. Direktive, izrađen je prema Obrascu u skladu sa Direktivom.

Svrha Obrasca je pomoći državi članici kako bi izvještaji bili potpuni, obuhvatili sve zahtjeve navedene u članu 22. Direktive i kako bi bili uporedivi s drugim izvještajima i s Nacionalnim akcionim planovima.

Priprema Izvještaja o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine za period 2018 - 2019. godine je sprovedeno u skladu s odredbama, Pravilnika o načinu izračunavanja udjela energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije, energetskom sadržaju goriva i načinu obračuna ukupne potrošnje energije koja se koristi u saobraćaju, načinu izračunavanja količine električne energije koja se proizvodi u hidroelektranama i vjetroelektranama i načinu izračunavanja količine energije iz toplotnih pumpi ("Službeni list CG" broj: 34/17, 42/21 i 82/20) koji je sačinjen u skladu sa pravilima za izračunavanje koji su navedeni u Direktivi 2009/28/EZ i Uredbi (EZ) br. 1099/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta.

U skladu sa obavezama koje Crna Gora ima kao članica Energetske zajednice, u novi Zakon o energetici („Službeni list Crne Gore“, br. 5/16 i 51/17)) implementirana je Direktiva 2009/28/EK o promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora, u dijelu koji se odnosi na električnu energiju i energiju za grijanje i/ili hlađenje. Novim Zakon o energetici je, shodno odredbama člana 19 propisano da sprovođenje akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora prati ministarstvo nadležno za energetiku i o njegovoj realizaciji svake druge godine Vladi Crne Gore i nadležnom organu Energetske zajednice dostavlja izvještaj. Izvještaj o realizaciji akcionog plana, pored ostalog, sadrži analizu ostvarivanja nacionalnog cilja u pogledu pojedinačnih udjela (električna energija, grijanje i hlađenje, saobraćaj) i ukupnog udjela obnovljivih izvora energije u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u izvještajnom periodu.

U međuvremenu su donijete izmjene i dopune Zakona o energetici ("Službeni list CG" broj 82/20) kojim je propisano da je ostvarivanje obaveznog udjela energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije od javnog interesa, u skladu sa obavezama preuzetim potvrđenim međunarodnim ugovorom. Izmjenom zakona, kao novina je propisano da će se izvori i obim korišćenja energije iz obnovljivih izvora utvrditi Nacionalnim energetskim i klimatskim planom (NEKP) umjesto dosadašnjim Nacionalnim akcionim planom korišćenja energije iz obnovljivih izvora.

Do donošenja NEKP u skladu sa izmjenama zakona, članom 236, je propisano da će se primjenjivati Nacionalni akcioni plan korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine, donijet na osnovu Zakona o energetici ("Službeni list CG" br. 28/10, 6/13 i 10/15). Pored ovoga, članom 236b je propisano da Izvještavanje o realizaciji Nacionalnog akcionog plana

korišćenja energije iz obnovljivih izvora energije do 2020. godine, nastaviće se u skladu sa odredbama Zakona o energetici ("Službeni list CG", br. 5/16 i 51/17).

Aktivnosti na izradi prvog NEKP započete u 2019. godini su intenzivirane u 2020. i 2021. godini. Podrška za izradu ovog dokumenta je obezbijedena u okviru projekta Razvoj kapaciteta za klimatsku politiku u zemljama jugoistočne i istočne Evrope, južnog Kavkaza i centralne Azije - faza III, za čiju implementaciju je odgovoran GIZ. Projekat se realizuje u bliskoj saradnji sa Sekretarijatom Energetske zajednice u cilju ispunjavanja propisanih obaveza. Pripremljen je nacrt prva tri poglavlja NEKP, utvrđen okvir za modelovanje, definisani scenariji koji će biti razmatrani i pripremljen model politika i mjera.

U vezi sa postojećim zakonodavnim okvirom, Crna Gora je trenutno u obavezi da izradi dva izvještaja o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine, jedan za period 2018 - 2019. godinu i drugi za 2020. godinu.

S tim u vezi, Ministarstvo kapitalnih investicija, je kroz postupak javne nabavke u cilju izrade predmetnih izvještaja angažovalo Mašinski fakultet, Univerziteta Crne Gore. Za potrebe izrade ovog izvještaja korišćeni su podaci MONSTAT-a. Izvještaj o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine za period 2018-2019. godina je sačinjen i isti sarži analizu podataka koji u konačnom oslikava stepen ostvarenja nacionalnog cilja.

1. Sektorski i ukupni udjeli, kao i stvarna potrošnja energije iz obnovljivih izvora tokom prethodne dvije godine (2018. i 2019. godina) (Član 22. stav 1. tačka (a) Direktive 2009/28/EZ).

Direktiva 2009/28 / EZ definiše ciljeve za udjele obnovljivih izvora energije u 2020. godini u sljedećim sektorima: električna energija, grijanje i hlađenje i promet.

Tri sektorska cilja su utvrđena za 2020. godinu i to:

Električna energija: 51,4%

Grijanje i hlađenje: 38,2%

saobraćaj: 10,2%

Tabela 1: Sektorski (električna energija, grijanje i hlađenje te saobraćaj) i ukupni udjeli energije iz obnovljivih izvora¹

	2019	2018
OIE-GiH ² (%)	57,61	59,45
OIE-E ³ (%)	56,66	57,58
OIE-T ⁴ (%)	1,71	1,66
Ukupan udio OIE ⁵ (%)	38,69	39,75
<i>Od čega iz mehanizama saradnje⁶ (%)</i>	-	-
<i>Višak za mehanizme saradnje⁷ (%)</i>	-	-

Tabela 1a: Tabela proračuna za udjele obnovljive energije svakog sektora u finalnoj potrošnji energije (ktoe)⁸

	2019	2018
(A) Bruto finalna potrošnja OIE za grijanje i hlađenje	146,49	150,7
(B) Bruto finalna potrošnja za električnu energiju iz OIE	179,08	172,46
(C) Bruto finalna potrošnja energije iz OIE-a u saobraćaju	4,27	3,96
(D) Ukupna bruto OIE-potrošnja ⁹	329,85	327,12
(E) Prenos OIE drugim državama članicama	-	-
(F) Prenos OIE iz drugih država članica i trećih zemalja	-	-
(G) Potrošnja OIE za ciljeve (D)-(E)+(F)	329,85	327,12

¹ Olakšava upoređenje s Tabelom 3. i Tabelom 4.a Nacionalnog akcionog plana za obnovljivu energiju (NAP OIE).

² Udio obnovljive energije u grijanju i hlađenju: neposredna bruto potrošnja energije iz obnovljivih izvora za grijanje i hlađenje (kako je određeno u članu 5. stavu 1. tački (b) i članu 5. stavu 4. Direktive 2009/28/EZ podijeljena s bruto finalnom potrošnjom energije za grijanje i hlađenje. Primjenjuje se ista metodologija kao i u Tablici 3. NAP OIE.

³ Udio obnovljive energije u električnoj energiji: bruto finalna potrošnja električne energije iz obnovljivih izvora energije za električnu energiju (kako je određeno u članu 5. stavu 1. i članu 5. stavu 3. Direktive 2009/28/EZ) podijeljena s ukupnom bruto potrošnjom električne energije. Primjenjuje se ista metodologija kao i u Tablici 3. NAP OIE.

⁴ Udio obnovljive energije u saobraćaju: neposredna energija iz obnovljivih izvora potrošena u saobraćaju (uporedi član 5. stav 1. Tačku (c) i član 5. stav 5. Direktive 2009/28/EZ podijeljen s potrošnjom u saobraćaju) 1) nafte; 2) dizela; 3) biogoriva korištenog u drumskom i željezničkom saobraćaju i 4) električna energija u kopnenom saobraćaju (kao što je prikazano u redu 3 tablice 1). Primjenjuje se ista metodologija kao i u Tablici 3. NAP OIE.

⁵ Udio obnovljive energije u bruto finalnoj potrošnji energije. Primjenjuje se ista metodologija kao i u Tablici 3. NAP OIE.

⁶ Ukupan udio obnovljivih izvora energije (OIE) u procentima.

⁷ Ukupan udio obnovljivih izvora energije (OIE) u procentima.

⁸ Olakšava upoređenje s Tabelom 4.a NAP OIE-ova.

⁹ Prema čl. 5. stavu 1. Direktive 2009/28/EZ, gas, električna energija i vodonik iz obnovljivih izvora energije razmatraju se samo jednom. Nije dopušteno dvostruko računanje.

Tabela 1b: Ukupan stvarni doprinos (realizovani kapaciteti, ukupna proizvodnja električne energije) iz svake tehnologije obnovljive energije u Crnoj Gori radi ostvarivanja obavezujućih ciljeva za 2020. godinu te privremene okvirne smjernice za udjele energije iz obnovljivih izvora u električnoj energiji ¹⁰

	2019		2018	
	MW	GWh	MW	GWh
Hidro ¹¹ :	676,243	1832,65	675,607	1846,02
bez pumpi				
<1MW	8,399		7,763	
1MW–10 MW	18,844		18,844	
>10MW	649		649	
S pumpom		-		-
miješane pumpne ¹²		-		-
Geotermalna		-		-
Solarna:	1,979	2,3	/	2,3
fotonaponski	1,979	2,3	/	2,3
Koncentrirana solarna energija	/	-	/	-
Plima, talasi, okean		-		-
Vjetar:	118	247,75	72	157,33
obalni	118	247,75	72	157,33
pomorski	/	-	/	-
Biomasa ¹³ :	/	-	/	-
čvrsta biomasa	/	-	/	-
biogas	/	-	/	-
biotečnosti	/	-	/	-
UKUPNO	796,222	2082,69	747,607	2005,65
Od čega u kogeneraciji	/	-	/	-

Tabela 1c: Ukupan stvaran doprinos (bruto finalna potrošnja energije¹⁴) iz svake tehnologije obnovljive energije (u državi članici) radi ostvarivanja obavezujućih ciljeva za 2020. godinu i privremene okvirne smjernice za udjele energije iz obnovljivih izvora u grijanju i hlađenju (ktoe)¹⁵

	2019	2018
Geotermalna (isključivši geotermalnu toplotu niske temperature u primjenama toplotne pumpe)	-	-
Solarna	-	-
Biomasa ¹⁶ :	146,49	150,7
čvrsta biomasa	146,49	150,7
biogas	-	-
biotečnosti	-	-
Obnovljiva energija iz toplotnih pumpi:	-	-
- od čega aerotermalna	-	-
- od čega geotermalna	-	-
- od čega hidrotermalna	-	-
UKUPNO	-	-
Od čega daljinsko grijanje ¹⁷	-	-
Od čega biomasa u domaćinstvima ¹⁸	-	-

¹⁰ Olakšava upoređenje s Tabelom 10.a NAP OIE.

¹¹ Normalizovan u skladu s Direktivom 2009/28/EZ i metodologijom EUROSTAT-a..

¹² U skladu s novom metodologijom EUROSTAT-a.

¹³ U obzir uzeta biomasa u skladu s primjenjivim kriterijumima održivosti, uporedi član 5. stav 1. Direktive 2009/28/EZ zadnji podstav.

¹⁴ Izravna upotreba i daljinsko grijanje kako je određeno u članu 5.4. Direktive 2009/28/EZ.

¹⁵ Olakšava upoređenje s Tabelom 11. NAP OIE.

¹⁶ U obzir uzeta biomasa u skladu s primjenjivim kriterijumima održivosti, uporedi član 5. stav 1. zadnji podstav Direktive 2009/28/EZ.

¹⁷ Daljinsko grijanje i / ili hlađenje iz ukupne potrošnje obnovljivog grijanja i hlađenja.

¹⁸ Iz ukupne potrošnje obnovljivog grijanja i hlađenja.

Tabela 1d: Ukupni stvarni doprinos svake od tehnologija obnovljive energije (u državi članici) radi ostvarivanja obavezujućih ciljeva 2020. godine i privremene okvirne smjernice za udjele energije iz obnovljivih izvora u sektoru saobraćaja (ktoe)^{19, 20}

	2019	2018
Bioetanol/ bio-ETBE	-	-
<i>Od čega biogoriva²¹ Član 21.2</i>	-	-
<i>Od čega uvezeno²²</i>	-	-
Biodizel	-	-
<i>Od čega biogoriva²³ Član 21.2</i>	-	-
<i>Od čega uvezeno²⁴</i>	-	-
Vodonik iz obnovljivih izvora	-	-
Obnovljiva električna energija	4,27	3,96
<i>Od toga drumski saobraćaj</i>	-	-
<i>Od toga ne drumski saobraćaj</i>	4,27	3,96
Drugo (poput biogasa, biljnih ulja itd.)	-	-
<i>Od čega biogoriva²⁵ Član 21.2</i>	-	-
UKUPNO	4,27	3,96

¹⁹ Za biogoriva treba uzeti u obzir samo ona usklađena s kriterijumima održivosti, uporedi član 5. stav 1. zadnji podstav.

²⁰ Olakšava upoređenje s tablicom 12. NAP OIE.

²¹ Biogoriva koja su uključena u član 21. stav 2. Direktive 2009/28/EZ.

²² Iz ukupne količine bioetanola / bio-ETBE..

²³ Biogoriva koja su uključena u član 21. stav 2. Direktive 2009/28/EZ.

²⁴ Iz ukupne količine biodizela.

²⁵ Biogoriva koja su uključena u član 21. stav 2. Direktive 2009/28/EZ.

2. Preduzete mjere tokom prethodne dvije godine i/ili one planirane na nacionalnom nivou radi promocije korišćenja energije iz obnovljivih izvora uzimajući u obzir okvirne smjernice ostvarivanja ciljeva obnovljivih izvora energije kako je naznačeno u Nacionalnom akcionom planu korišćenja energije iz obnovljivih izvora (Član 22. stav 1. tačka (a) Direktive 2009/28/EZ))

Tabela 2: Pregled svih politika i mjera

Naziv i referenca mjere	Tip mjere*	Očekivani rezultat**	Ciljna grupa ili djelatnost***	Postojeća ili planirana	Godina početka i završetka sprovođenja mjere
1. Podsticajna cijena za električnu energiju proizvedenu u postrojenjima koja koriste obnovljive izvore energije i energetske postrojenjima za visokoefikasnu kogeneraciju (postrojenja povlašćenih proizvođača)	Finansijska	51,4 % električne energije iz OIE u bruto finalnoj potrošnji električne energije u 2020.	Investitori – Povlašćeni proizvođači	Postojeća	2010-
2. Prioritet u isporuci ukupne električne energije proizvedene u postrojenjima povlašćenih proizvođača prenosnom ili distributivnom sistemu	Regulatorna				
3. Izuzeće od naplate za usluge balansiranja sistema za povlašćene proizvođače od strane operatora sistema	Regulatorna				
4. Obavezni minimalni udio električne energije iz obnovljivih izvora energije u ukupnom snabdjevanju električnom energijom koji preuzima svaki snabdjevač električnom energijom	Regulatorna		Snabdjevači energijom i kupci-samosnabdjevači	Postojeća	2010-
5. Garancije porijekla	Regulatorna	Dokazivanje porijekla električne energije proizvedene iz OIE	Proizvođači električne energije iz OIE i visokoefikasne kogeneracije	Postojeća	2010-

Naziv i referenca mjere	Tip mjere*	Očekivani rezultat**	Ciljna grupa ili djelatnost***	Postojeća ili planirana	Godina početka i završetka sprovođenja mjere
6. Politike i programi podrške za promovisanje korišćenja obnovljivih izvora energije u sektorima grijanja i hlađenja	Regulatorna/ Finansijska	Veće korišćenje nacionalnog potencijala OIE za grijanje i hlađenje	Investitori	Postojeća	2015-
7. Uvođenje regulatornih energetske audita za sisteme grijanja i klimatizacije			Ministarstvo ekonomije, vlasnici zgrada i sistema grijanja i klimatizacije		
8. Obaveza za nove objekte u određenim klimatskim zonama da pokriju određenu kvotu svojih godišnjih potreba za sanitarnom toplom vodom iz sistema koji koriste obnovljive izvore energije (solarnih sistema)	Regulatorna	Veće korišćenje OIE u zgradama	Investitori; Projektanti termotehničkih sistema	Postojeća	2013-
9. Napredak u energetske efikasnosti pri izgradnji zgrada javnog sektora: GIZ Otvoreni regionalni fond za Jugoistočnu Evropu – Energetska efikasnost (ORF-EE) - Uspostavljanje platforme za integrisani monitoring i verifikaciju sprovođenja nacionalnih akcionih planova za energetske efikasnost Razvoj održivog korišćenja energije u Crnoj Gori (DSEU) - razvoj i sprovođenje relevantnog regulatornog okvira kako bi se unaprijedilo održivo korišćenje energije sa fokusom na sektor saobraćaja			Ministarstvo ekonomije; Ministarstvo finansija; Državni organi		
10. Uspostavljanje i primjena EE kriterijuma u javnim nabavkama roba i usluga, kao i kod kupovine i zakupa zgrada	Regulatorna	Veća energetske efikasnost	Ministarstvo ekonomije; Ministarstvo finansija; osobe zadužene za sprovođenje javnih nabavki	Postojeća	2013

Naziv i referenca mjere	Tip mjere*	Očekivani rezultat**	Ciljna grupa ili djelatnost***	Postojeća ili planirana	Godina početka i završetka sprovođenja mjere
<p>11. Programi podrške za veće korišćenje OIE u sektoru domaćinstava i drugim sektorima:</p> <p>MONTESOL - Beskamatna kreditna linija za ugradnju solarnih termičkih sistema za domaćinstva</p> <p>SOLARNI KATUNI - Projekat za instalaciju fotonaponskih solarnih sistema na katunima</p> <p>Energetska efikasnost u Crnoj Gori (MEEP) - Primjena mjera energetske efikasnosti u šest zdravstvenih i devet obrazovnih objekata</p> <p>Program energetske efikasnosti u javnim zgradama (EPPB) - Unapređenje energetske efikasnosti i poboljšanje uslova za boravak i rad u odabranim obrazovnim ustanovama (predškolske ustanove, osnovne i srednje škole i studentski domovi)</p> <p>ENERGY WOOD II - Beskamatna kreditna linija za ugradnju sistema grijanja na moderne oblike biomase (pelet, briket) za domaćinstva</p>	Finansijska	Energetska i ekonomska ušteta; veće korišćenje OIE u zgradama; Stvaranje tržišta za korišćenje solarne energije, biomase	Investitori – domaćinstva; Kvalifikovani distributeri i instalateri; Banke	Postojeća i planirana	2011-
12. Program subvencija u nekim opštinama za ugradnju solarnih sistema u novim zgradama kroz smanjenje naknada za komunalno opremanje zemljišta	Finansijska	Povećano korišćenje OIE u zgradama	Investitori	Postojeća	2009-
13. Program podsticanja upotrebe sunčeve energije u turističkom sektoru			Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo održivog razvoja i turizma		2015-
14. Politike i programi podrške za promovisanje korišćenja obnovljivih izvora energije u saobraćaju (uključujući i obavezu plasiranja biogoriva na tržište)	Regulatorna Finansijska	10,2 % udio OIE u saobraćaju do 2020	Ministarstvo ekonomije, Ministarstvo održivog razvoja i turizma, organi lokalne samouprave	Planirana	2015-
15. Infrastrukturne mjere u sektoru saobraćaja sa efektima energetske ušteta					
16. Studija – Akcioni plan energetske efikasnosti u saobraćaju					
17. Uspostavljanje i implementacije EE kriterijuma kod javnih nabavki vozila i saobraćajnih usluga u širem javnom sektoru					

Naziv i referenca mjere	Tip mjere*	Očekivani rezultat**	Ciljna grupa ili djelatnost***	Postojeća ili planirana	Godina početka i završetka sprovođenja mjere
18. Razvoj i primjena regulatornog okvira za energetske efikasnosti u zgradama	Regulatorna Financijska	Mjera koja osigurava usklađenost sa standardima energetske efikasnosti zgrada	investitori, vlasnici zgrade koja se rekonstruiše, vlasnici zgrada koje se prodaju	Postojeća	2013

2.a Opišite napredak u vrednovanju i poboljšanju upravnih postupaka u uklanjanju regulatornih i neregulatornih prepreka u razvoju obnovljive energije. (Član 22. stav 1. tačka (e) Direktive 2009/28/EZ)

Crna Gora je usvojila najvažnije dokumente (Energetska politika, Strategija razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine, Zakon o energetici, Zakon o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu i Nacionalni akcioni plan korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine), a zadnji usvojeni dokument je Akcioni plan za implementaciju Strategije razvoja energetike do 2030. godine. Akcioni plan (AP) je komplementaran sa Strategijom budući da oba dokumenta imaju isti cilj: konkretizacija vizije razvoja energetike i identifikovanje načina pomoću kojih će ta vizija biti ostvarena. To su najvažniji dokumenti za razvoj obnovljivih izvora u Crnoj Gori.

Ministarstvo nadležno za energetiku (Direktorat za energetiku i energetska efikasnost) je odgovorno za praćenje realizacije Nacionalnog akcionog plana. Član 19 Zakona o energetici ("Službeni list CG", br. 5/16 i 51/17) daje detaljan pregled procesa praćenja sprovođenja akcionog plana, koji uključuje temeljnu i stalnu procjenu svih procedura i podataka povezanih s proizvodnjom i distribucijom energije iz obnovljivih izvora.

Tokom 2020. godine donijete su izmjene i dopune Zakona o energetici ("Službeni list CG" broj 82/20) kojim je propisano da je ostvarivanje obaveznog udjela energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije od javnog interesa, u skladu sa obavezama preuzetim potvrđenim međunarodnim ugovorom. Izmjenom zakona, kao novina je propisano da će se izvori i obim korišćenja energije iz obnovljivih izvora utvrditi Nacionalnim energetske i klimatskim planom (NEKP) umjesto dosadašnjim Nacionalnim akcionim planom korišćenja energije iz obnovljivih izvora.

Do donošenja NEKP u skladu sa izmjenama zakona, članom 236, je propisano da će se primjenjivati Nacionalni akcioni plan korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine, donijet na osnovu Zakona o energetici ("Službeni list CG" br. 28/10, 6/13 i 10/15). Pored ovoga, članom 236b je propisano da Izvještavanje o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora energije do 2020. godine, nastaviće se u skladu sa odredbama Zakona o energetici ("Službeni list CG", br. 5/16 i 51/17).

Aktivnosti na izradi prvog NEKP započete u 2019. godini su intenzivirane u 2020. i 2021. godini. Podrška za izradu ovog dokumenta je obezbijedena u okviru projekta Razvoj kapaciteta za klimatsku politiku u zemljama jugoistočne i istočne Evrope, južnog Kavkaza i centralne Azije - faza III, za čiju implementaciju je odgovoran GIZ. Projekat se realizuje u bliskoj saradnji sa Sekretarijatom Energetske zajednice u cilju ispunjavanja propisanih obaveza. Pripremljen je nacrt prva tri poglavlja NEKP, utvrđen okvir za modelovanje, definisani scenariji koji će biti razmatrani i pripremljen model politika i mjera.

2.b Opišite mjere u osiguravanju prenosa i distribucije električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije te u poboljšanju okvira ili pravila za snošenje ili podjelu troškova koji se odnose na povezivanje na mrežu i poboljšanje mrežne infrastrukture. (Član 22. stav 1. tačka (f) Direktive 2009/28/EZ)

Prema članu 107 Zakona o energetici ("Službeni list CG", br. 5/16, 51/17 i 82/20), povlašćeni proizvođači imaju pravo prvenstva pri preuzimanju ukupno proizvedene električne energije u prenosni ili distributivni sistem, osim ako je ugrožena sigurnost rada sistema. Prema članu 112 navedenog zakona, u procesu upravljanja prenosnim sistemom, operator prenosnog sistema daje prednost pri preuzimanju električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije ili

visokoefikasne kogeneracije u mjeri u kojoj to dozvoljava siguran i pouzdan rad elektroenergetskog sistema. Članom 116 utvrđeno je isto i za operatora distributivnog sistema.

U članu 175 Zakona o energetici, utvrđeno je da je operator prenosnog ili distributivnog sistema električne energije ili gasa dužan da izda saglasnost za priključenje na sistem i obezbijedi prioritet u priključenju energetske objekata za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, ako ne postoje tehnička ograničenja u prenosnom ili distributivnom sistemu i ako uređaji i instalacije objekta koji se priključuje ispunjavaju uslove utvrđene zakonom i tehničkim propisima.

Član 107 Zakona o energetici utvrđeno je da povlašćeni proizvođači imaju pravo na podsticajne mjere koje važe u trenutku podnošenja zahtjeva za sticanje privremenog statusa povlašćenog proizvođača, odnosno ako nije stekao privremeni status, na podsticajne mjere koje važe u trenutku podnošenja zahtjeva za sticanje statusa povlašćenog proizvođača električne energije. Ako operator prenosnog ili distributivnog sistema, zbog sigurnosti rada sistema ne može dati prednost povlašćenom proizvođaču, dužan je da o tome obavijesti Regulatornu agenciju za energetiku i odredi korektivne mjere za sprečavanje daljih uskraćivanja pristupa sistemu.

U skladu sa Zakonom o energetici troškovi priključenja na prenosni sistem ili distributivni sistem plaća korisnik sistema. Prema proceduri za priključenje definisanoj u Pravilima za funkcionisanje distributivnog sistema, investitor snosi troškove izdavanja uslova za priključenje, rješenja o davanju saglasnosti na to priključenje, troškove priključka, troškove izgradnje vodova i uređaja do tačke priključenja, troškove neophodnih intervencija u distributivnoj mreži potrebnih za pouzdan rad i isporuku električne energije proizvedene u elektranama.

Prema metodologiji za utvrđivanje cijena, rokova i uslova za priključenje na distributivni sistem, povezivanje proizvodnih objekata na distributivni sistem je klasifikovano kao "nestandardni priključak". Obračun troškova za "nestandardni priključak" se vrši u okviru ekonomskog elaborata koji mora da bude pripremljen posebno za svaki priključak.

Troškovi za priključenje se utvrđuju u zavisnosti od vrste i obima posla kojeg treba izvršiti u cilju povezivanja objekta na distributivni sistem, u skladu sa sljedećim kriterijumima: odobrena instalisana snaga, naponski nivo mreže na koju se korisnik priključuje, udaljenost od postojeće mreže, broj faza, broj i vrsta mjernih uređaja, vrsta i presjek voda, vrsta opreme, vrsta uređaja i materijala koji se ugrađuju u skladu sa tehničkim propisima, potreba za pribavljanjem projekata i druge dokumentacije potrebne za izgradnju priključka i ostale radove. Troškovi za priključenje uključuju troškove za opremu, uređaje i materijal, troškove izvođenja radova, troškove mehanizacije i troškove za izradu tehničke dokumentacije.

Što se tiče priključenja na prenosni sistem, izgradnja objekata neophodnih za priključenje korisnika zasniva se na činjenici da je podnosilac zahtjeva dužan da plati naknadu za priključnu snagu. Visinu naknade utvrđuje nadležni operator sistema u skladu sa metodologijom koju odobrava Regulatorna agencija za energetiku.

Priključenje objekta na prenosni ili distributivni sistem električne energije vrši se na osnovu ugovora o izgradnji infrastrukture za priključenje koji zaključuju podnosilac zahtjeva za priključenje i nadležni operator sistema. U skladu sa članom 176 Zakona o energetici operator sistema je dužan da podnosiocu zahtjeva dostavi ugovor o izgradnji infrastrukture za priključenje. U slučaju da podnosilac zahtjeva izgradi infrastrukturu o svom trošku operator sistema je dužan da shodno članu 184 Zakona o energetici obezbijedi procjenu. Članom 185 zakona je propisano da operator sistema vrši otkup infrastrukture ukoliko ista služi za prenos, odnosno distribuciju električne energije i ukoliko osim vlasnika koriste druga pravna ili fizička lica odnosno, novi korisnici na osnovu ugovora iz člana 175 ovog zakona, ili ako bi bez te infrastrukture bilo narušeno funkcionisanje Sistema.

3. Opišite sisteme podsticanja i druge mjere koje su na snazi, a koje se primjenjuju u promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora te izvijestite o razvoju korišćenih mjera s obzirom na one iznesene u Nacionalnom akcionom planu (Član 22. stav 1. tačka (b) Direktive 2009/28/EZ)).

Uredba o tarifnom sistemu za utvrđivanje podsticajne cijene električne energije iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije („Službeni list CG”, br. 52/11, 28/14 i 79/15) je bila na snazi do kraja januara 2019. godine. Naime, pomenuta Uredba je prestala da važi donošenjem Uredbe o načinu ostvarivanja i visini podsticajnih cijena za električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora i visokoefikasne kogeneracije, koju je usvojila Vlada Crne Gore u decembru 2018. godine, a koja je izmjenjena u julu 2019. godine (“Službeni list CG”, br. 3/19 i 40/19).

Kao program podrške električnoj energiji proizvedenoj iz obnovljivih izvora energije, Crna Gora je izabrala sistem garantovanog otkupa električne energije po podsticajnoj cijeni od povlašćenih proizvođača, u skladu sa Zakonom o energetici i usvojenim podzakonskim aktima. Operatori postrojenja koja proizvode električnu energiju iz obnovljivih izvora energije mogu dobiti status “povlašćenog proizvođača”, a u skladu s tim stiču pravo na podsticajne cijene za proizvedenu električnu energiju pod zakonskim uslovima (Uredba o načinu sticanja statusa i ostvarivanja prava povlašćenog proizvođača električne energije („Službeni list CG”, br. 59/16 i 89/20), čl. 3 Uredbe o tarifnom sistemu za utvrđivanje podsticajne cijene električne energije iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije, a počev od 23.1.2019. godine u skladu sa čl. 3 i 4 Uredbe o načinu ostvarivanja i visini podsticajnih cijena za električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora i visokoefikasne kogeneracije. Pored zagarantovanih cijena, povlašćeni proizvođači imaju prioritet u isporuci ukupne električne energije u prenosni ili distributivni sistem, a oslobođeni su i od plaćanja usluga balansiranja sistema. Operator tržišta električne energije, koji sklapa ugovore sa povlašćenim proizvođačima, zakonski je dužan kupovati električnu energiju od njih, u periodu od 12 godina (član 105 stav 3 Zakona o energetici) nakon sklapanja formalnog ugovora. Tačan iznos određen je Uredbom o tarifnom sistemu, odnosno Uredbom o načinu ostvarivanja i visini podsticajnih cijena i najviše zavisi od tipa OIE tehnologije. Prvi takav ugovor sklopljen je s privrednim društvom “Hydroenergija Montenegro” d.o.o. Berane, 01.05.2014. godine za malu hidroelektranu “Jezerštica”.

Status povlašćenog proizvođača utvrđuje se rješenjem Regulatorne agencije za energetiku, nakon čega proizvođač energije sklapa s operatorom tržišta ugovor o otkupu električne energije iz obnovljivih izvora energije po podsticajnoj cijeni. Ugovor takođe navodi detalje poput predviđene godišnje proizvodnje, iznosa podsticajne cijene i odgovornosti u balansiranju sistema.

Podsticajnu cijenu za proizvedenu električnu energiju operator tržišta isplaćuje mjesečno povlašćenom proizvođaču na osnovu zaključenog ugovora o otkupu električne energije. Povlašćeni proizvođač je dužan da operatoru tržišta prije isplate dostavi garancije porijekla za cjelokupnu proizvedenu električnu energiju za koju je ostvario podsticaj. Operator prenosnog, odnosno distributivnog sistema dužan je da operatoru tržišta dostavlja podatke o proizvedenoj električnoj energiji u postrojenju za koje je energetska subjekat stekao pravo na podsticajnu cijenu).

Tabela 3: Sistemi podsticaja za obnovljivu energiju za 2019. i 2018. godinu putem garantovanih otkupnih cijena (feed in tarife)

Sistemi podsticaja za obnovljive izvore energije, 2019		Po jedinici potpore (c€/kWh)	Ukupno (mil. €)*
Male hidroelektrane snage do 10 MW			
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji		
	Garantovane tarife	3,8	2,838
	Garantovane premije		
	Ponude		
Vjetroelektrane			
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji		
	Garantovane tarife	4,72	9,143
	Garantovane premije		
	Ponude		
Solarne elektrane na krovnim konstrukcijama do 1MW			
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji		
	Garantovane tarife	8,084	0,048
	Garantovane premije		
	Ponude		
Elektrane na čvrstu biomasu iz šumarstva i poljoprivrede do uključivo 1 MW			
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji		
	Garantovane tarife	9,749	0
	Garantovane premije		
	Ponude		
Elektrane na čvrstu biomasu iz drvno-prerađivačke industrije			
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji		
	Garantovane tarife	8,394	0
	Garantovane premije		
	Ponude		
Elektrane na deponijski gas i gas iz postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda do uključivo 1 MW			
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji		

		Garantovane tarife	4,084	0
		Garantovane premije		
		Ponude		
Elektrane na biogas do uključivo 1 MW				
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji			
		Garantovane tarife	11.084	0
		Garantovane premije		
		Ponude		
Ukupan godišnji podsticaj u sektoru električne energije			-	12,03
Ukupan godišnji podsticaj u sektoru toplinske energije			-	-
Ukupan godišnji podsticaj u sektoru saobraćaja			-	-

* Ukupan podsticaj isplaćen povlašćenim proizvođačima

Sistemi podsticaja za obnovljive izvore energije, 2018		Po jedinici potpore (c€/kWh)	Ukupno (mil. €)*
Male hidroelektrane snage do 10 MW			
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji		
		Garantovane tarife	4.9
		Garantovane premije	
		Ponude	
Vjetroelektrane			
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji		
		Garantovane tarife	5.69
		Garantovane premije	
		Ponude	
Solarne elektrane na krovnim konstrukcijama do 1MW			
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji		
		Garantovane tarife	8.084
		Garantovane premije	
		Ponude	
Elektrane na čvrstu biomasu iz šumarstva i poljoprivrede do uključivo 1 MW			
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji		
		Garantovane tarife	9.749

		Garantovane premije		
		Ponude		
Elektrane na čvrstu biomasu iz drvno-prerađivačke industrije				
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji			
		Garantovane tarife	8.394	0
		Garantovane premije		
		Ponude		
Elektrane na deponijski gas i gas iz postrojenja za pročišćavanje otpadnih voda do uključivo 1 MW				
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji			
		Garantovane tarife	4.084	0
		Garantovane premije		
		Ponude		
Elektrane na biogas do uključivo 1 MW				
Podsticajna cijena utvrđena propisom Vlade	Proizvodni podsticaji			
		Garantovane tarife	11.084	0
		Garantovane premije		
		Ponude		
Ukupan godišnji podsticaj u sektoru električne energije			-	13.27
Ukupan godišnji podsticaj u sektoru toplinske energije			-	-
Ukupan godišnji podsticaj u sektoru saobraćaja			-	-

* Ukupan podsticaj isplaćen povlašćenim proizvođačima

3.1. Navedite podatke kako se električna energija proizvedena podsticajima dodjeljuje krajnjim kupcima za svrhe iz člana 3, stava 6 Direktive 2003/54/E7. (Član 22. Stav 1. Tačka (b) Direktive 2009/28/EZ).

Zakonom o energetici je predviđeno da se podsticanje korišćenja obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije bazira na podsticajnim mjerama. Proizvodnja energije iz obnovljivih izvora je podsticana za određene proizvođače („povlašćeni proizvođači“), prema članu 23 Zakona o energetici.

Svaki proizvođač koji dobije status povlašćenog proizvođača ima garantovan otkup proizvedene energije po fiksnoj cijeni u cijelom periodu tog statusa (12 godina, član 105).

Status povlašćenog proizvođača se može steći u skladu s članom 104 Zakona o energetici i u skladu s Uredbom o načinu sticanja statusa i ostvarivanja prava povlašćenog proizvođača električne energije. Svi povlašćeni proizvođači imaju pravo na otkupnu cijenu za energiju prema Uredbi o tarifnom sistemu, odnosno Uredbi o načinu ostvarivanja i visini podsticajnih cijena za električnu energiju, prioritet u isporuci proizvedene energije u prenosni ili distributivni sistem, kao i izuzeće od troškova balansiranja.

Tarife i/ili podsticajne cijene zavise od vrste objekata, njihovih kapaciteta, godišnje proizvodnje i drugih faktora. Tarifni sistem utvrđuje podsticajne cijene za električnu energiju proizvedenu iz postrojenja koja koriste obnovljive izvore energije i postrojenja za kogeneraciju na osnovu opravdanih troškova izgradnje ili rekonstrukcije, troškova rada i održavanja i povraćaja uloženi sredstava. Program podrške se finansira iz naknade koja se naplaćuje za svaki kWh električne energije kupljen od strane krajnjih kupaca, kao i na osnovu sredstava opredjeljenih iz državnog budžeta. Prenos sredstava od potrošača do povlašćenih proizvođača vrši se na mjesečnom nivou preko operatora tržišta. Operator tržišta sklapa ugovor sa povlašćenim proizvođačima za kupovinu električne energije po podsticajnoj cijeni. Takođe, operator tržišta zaključuje ugovore sa snabdjevačima električnom energijom i kupcima-samosnabdjevačima o preuzimanju obaveznog udjela električne energije proizvedene u pogonima povlašćenih proizvođača u obimu proporcionalnom udjelu električne energije kojom snabdjevaju svoje kupce u ukupnoj količini električne energije isporučene krajnjim kupcima u Crnoj Gori. Operatori prenosnog i distributivnog sistema su dužni da dostavljaju podatke o isporučenoj električnoj energiji od povlašćenog proizvođača i energiji preuzetoj od strane svakog snabdjevača električnom energijom. Način prikupljanja sredstava za podsticanje i raspodjela istih uređeno je Uredbom o naknadi za podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i visokoefikasne kogeneracije ("Službeni list CG", broj 29/19). Ovom uredbom je propisano da se kupci električne energije i kupce iz kategorije domaćinstava oslobađaju plaćanja naknade za podsticanje proizvodnje povlašćenih proizvođača za prvih 300 kWh utrošene električne energije na mjesečnom nivou, dok će se nedostajuća sredstva za podsticanje obezbijediti iz Budžeta Crne Gore.

4. Navedite podatke, gdje je to moguće, o tome kako su sistemi podsticanja strukturirani da bi obuhvatili primjene OIE-a koje nude dodatne pogodnosti, kao i moguće više troškove, uključujući i biogoriva izrađena iz otpada, ostataka, neprehrambenih celuloznih materijala i lignoceluloznih materijala? (Član 22. Stav 1. tačka (i) Direktive 2009/28/EZ).

Trenutno nema takvih mjera.

5. Navedite podatke o djelovanju sistema garancija porijekla električne energije, grijanja i hlađenja iz OIE te preduzetih mjera za obezbjeđivanje pouzdanosti sistema i njegove zaštite od prevare. (Član 22 stav 1) tačka (d) Direktive 2009/28/EZ).

Sistem garancija porijekla je regulisan Zakonom o energetici i Uredbom o načinu izdavanja, prenošenja i povlačenja garancije porijekla električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije. Donošenjem izmjena i dopuna Zakona o energetici obaveza izdavanja garancije porijekla je prenijeta sa Regulatorne agencije za energetiku na operatora tržišta iz kog razloga je tokom 2020. godine donijeta nova Uredba o načinu izdavanja, prenošenja i povlačenja garancije porijekla električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije ("Službeni list CG", br. 110/2020).

Garancija porijekla se ne smije izdati energetskom subjektu koji proizvodi toplotnu energiju za daljinsko grijanje i/ili hlađenje u postrojenju instalisane snage manje od 1 MW. Garanciju porijekla izdaje operator tržišta za energetiku na zahtjev proizvođača električne energije, za energiju proizvedenu u energetskom objektu koji koristi obnovljive izvore energije ili visokoefikasnu kogeneraciju, nakon pregleda tehničke dokumentacije i neposrednog uvida u rad objekta.

Operator prenosnog ili distributivnog sistema na koji je priključen objekat za koji se izdaje garancija porijekla, dužan je da operatoru tržišta dostavi podatke o količini proizvedene električne energije, mjereno na mjestu isporuke prenosnom ili distributivnom sistemu.

Garancija porijekla se izdaje samo jednom za 1 MWh proizvedene električne energije. Period proizvodnje električne energije za koju se izdaje garancija porijekla ne može biti duži od 12 mjeseci. Garancija porijekla može se prenositi nezavisno od proizvedene električne energije na koju se odnosi, pri čemu, kako bi se obezbijedilo da se ta energija samo jednom prikaže kupcu, nije dozvoljeno višestruko računanje i prikazivanje električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora.

Garancija porijekla električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije naročito sadrži:

- 1) podatke o energetsom izvoru iz kojeg je proizvedena energija i datume početka i kraja perioda proizvodnje za koji se garancija porijekla izdaje;
- 2) naziv, lokaciju, tip i instalisanu snagu energetskeg objekta u kojem se proizvodi energija;
- 3) obim investicione podrške za energetski objekat, obim podsticaja za proizvedenu energiju iz tog objekta i podatke o načinu podsticanja;
- 4) datum puštanja energetskeg objekta u pogon;
- 5) datum izdavanja i period važenja, kao i jedinstveni identifikacioni broj garancije porijekla i naziv države u kojoj je izdata.

Garancija porijekla električne energije proizvedene iz visokoefikasne kogeneracije naročito sadrži:

- 1) naziv, lokaciju, tip i instalisanu snagu energetskeg objekta u kojem se proizvodi energija;
- 2) obim investicione podrške za energetski objekat, obim podsticaja za proizvedenu energiju iz tog objekta i podatke o načinu podsticanja;
- 3) datum puštanja energetskeg objekta u pogon;
- 4) datum izdavanja i period važenja, kao i jedinstveni identifikacioni broj garancije porijekla i naziv države u kojoj je izdata;
- 5) donju toplotnu moć goriva koje se koristi za proizvodnju električne energije za koju se izdaje garancija porijekla;
- 6) svrhu za koju se koristi toplotna energija proizvedena u objektu visokoefikasne kogeneracije u kojem je proizvedena električna energije za koju se izdaje garancija porijekla;
- 7) uštedu primarne energije u procesu proizvodnje električne energije za koju se izdaje garancija porijekla;
- 8) podatke o količini proizvedene električne energije koja je proizvedena u skladu s kriterijumima i pravilima visoke efikasnosti;
- 9) količinu toplotne energije proizvedene zajedno sa električnom energijom.

Uredbom o načinu izdavanja, prenošenja i povlačenja garancija porijekla energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije uređuje se način izdavanja, prenošenja i povlačenja garancije porijekla, sadržaj i način dostavljanja podataka o isporučenoj količini električne energije od strane operatora prenosnog ili operatora distributivnog sistema, bliži sadržaj garancije porijekla električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije ili iz visokoefikasne kogeneracije, sadržaj zahtjeva za izdavanje garancije porijekla, kao i dokumentacija koja se podnosi uz zahtjev

Garancija porijekla se izdaje u elektronskom obliku na proizvođačev zahtjev. Prema Zakonu o energetici, operator tržišta je odgovorna za Uredbu o načinu izdavanja, prenošenja i povlačenja garancija porijekla energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije i visokoefikasne kogeneracije. Sve aktivnosti vezane za garancije porijekla izdate proizvođačima električne

energije i visokoefikasne kogeneracije su jasno definisane zakonima kako bi se spriječila zloupotreba, poput dvostrukog izdavanja itd.

6. Opišite razvoj događaja tokom prethodne dvije godine u pogledu dostupnosti i upotrebe izvora biomase u energetske svrhe. (Članak 22. Stavak 1. Tačka (g) Direktive 2009/28/EZ).

U tabeli 4 prikazani su dostupni podaci.

Tabela 4: Ponuda biomase za energetska upotrebu

	Količina domaćih sirovina (*)		Primarna energija iz domaćih sirovina (ktoe)		Količina sirovina uvezenih iz EU (*)		Primarna energija iz sirovina uvezenih iz EU (ktoe)		Količina sirovina uvezenih izvan EU (*)		Primarna energija iz sirovina uvezenih izvan EU (ktoe)	
	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018	2019	2018
Biomasa za grijanje i hlađenje:												
Direktna nabavka drvene biomase iz šuma i drugog pošumljenog zemljišta za proizvodnju energije (sječe itd.)**	592877 m ³	613091 m ³	136,57	140.61	2266 t	1698 t	0,974	0.73				
Indirektno snabdijevanje drvnom biomasom za proizvodnju energije (ostaci i suproizvodi iz drvene industrije itd.)**	38905 m ³	40822 m ³	8,94	9.35	63 m ³	55 m ³	0,01	0.01				
Energetski usjevi (trave itd.) te brzo rastuće drveće												
Poljoprivredni nusproizvodi/ prerađeni ostaci i nusproizvodi ribarstva za proizvodnju energije **												
Biomasa iz otpada (komunalni, industrijski itd.) **												
Ostalo												
Biomasa za saobraćaj:												
Uobičajeni ratarski usjevi za proizvodnju biogoriva												
Energetski usjevi (trave itd.) te brzo rastuće drveće za biogoriva												
Ostalo												

* Iznos sirovine u m³ za biomasu iz šuma i u tonama biomase za biomasu iz poljoprivrede i ribarskih proizvoda

** Definicija kategorija biomase treba da bude shvaćena u skladu s tabelom 7. Poglavlja 4.6.1. Odluke Evropske Komisije C (2009) 5174 o uspostavi podloge za Nacionalni akcioni Plan pod Direktivom 2009/28/EC

Tabela 4a. Poljoprivredno zemljište za proizvodnju usjeva namjenjenih za proizvodnju energije (ha)

Korišćenje zemljišta	Površina (ha)	
	2019	2018
1. Zemljište korišćeno za ratarske usjeve (pšenica, šećerna repa itd.) i sjemenke za ulje (uljana repica, suncokret itd.)	-	-
2. Zemljište koje se koristi za brzorastuće drveće (vrbe, topole).	-	-
3. Zemljište korišćeno i za druge energetske usjeve kao što su trava, sirak i slično	-	-

Nema podataka o biljkama koje se uzgajaju za proizvodnju energije.

7. Navedite podatke o bilo kakvim promjenama u cijeni roba i upotrebi zemljišta u Vašoj državi članici tokom prethodne dvije godine, a koje su povezane s povećanom upotrebom biomase i drugih oblika energije iz obnovljivih izvora? Gdje je to moguće, navedite reference na mjerodavnu dokumentaciju o ovim uticajima u vašoj zemlji. (Članak 22. Stav 1. Tačka (h) Direktive 2009/28/EZ).

Gotovo da nema uticaja na cijene zbog povećanog korišćenja biomase i ostalih tipova OIE.

8. Opišite razvoj i udio biogoriva izrađenih od otpada, ostataka, neprehrambenih celuloznih materijala i lignoceluloznih materijala. (Član 22. Stav 1. Tačka (i) Direktive 2009/28/EZ).

Tabela 5: Proizvodnja i potrošnja biogoriva iz člana 21. stava 2. (Ktoe)

Biogoriva iz članka 21. stava 2. ²⁶	2019	2018
Proizvodnja – Vrsta goriva X	-	-
Potrošnja – Vrsta goriva X	-	-
Ukupna proizvodnja biogoriva čl. 21.2.	-	-
Ukupna potrošnja biogoriva čl. 21.2	-	-
% udio goriva 21.2. u ukupnom OIE-saobraćaj	-	-

U 2018. i 2019. godini nije bilo proizvodnje i potrošnje biogoriva dobijenih od otpada, ostataka, neprehrambenih celuloznih materijala i lignoceluloznih materijala u saobraćaju.

9. Navedite podatke o procijenjenim uticajima na proizvodnju biogoriva i biotečnosti na bioraznolikost, izvore vode, kvalitet vode i kvalitet tla u vašoj zemlji tokom prethodne dvije godine. Navedite podatke o tome kako su ovi uticaji procjenjivani i reference na mjerodavnu dokumentaciju o tim uticajima u vašoj zemlji. (Član 22. Stav 1. Tačka (j) Direktive 2009/28/EZ).

Proizvodnja biogoriva nije planirana.

10. Procijenite neto uštede u emisiji gasova s efektom staklene bašte zahvaljujući upotrebi energije iz obnovljivih izvora (Član 22. Stav 1. Tačka (k) Direktive 2009/28/EZ).

²⁶ Biogoriva nastala iz otpada, ostataka, neprehrambenih celuloznih materijala i lignoceluloznih materijala.

Doprinos smanjenju emisije gasova s efektom staklene bašte određen je prema projekcijama proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora energije, korišćenja obnovljivih izvora energije u saobraćaju i korišćenju obnovljivih izvora energije za grijanje i hlađenje do 2020.

Kako bi se utvrdio doprinos obnovljivih izvora energije u smanjenju emisije gasova s efektom staklene bašte, napravljena je procjena tzv. izbjegnute emisije CO₂ zbog korišćenja obnovljivih izvora energije umjesto fosilnih goriva. Izbjegnute emisije određuju se na način da se količine električne energije proizvedene iz obnovljivih izvora energije, te obnovljive energije za grijanje i hlađenje te saobraćaj, što je navedeno u Nacionalnom akcionom planu, zamjene fosilnim gorivima i njihovim emisijama CO₂.

U proizvodnji električne energije iz obnovljivih izvora energije napravljeno je upoređenje s elektranama na fosilna goriva, a u procjeni emisija uzete su u obzir emisije CO₂ iz TE Pljevlja 1. Smanjena emisija CO₂ iz sektora grijanja i hlađenja pretpostavlja korištenje loživog ulja umjesto obnovljivih izvora energije.

Tabela 6: Procijenjene uštede na emisijama gasova s efektom staklene bašte upotrebom obnovljive energije (tCO₂eq)

Okolišni aspekti	2019	2018
Ukupna procijenjena neto ušteda na emisiji gasova s efektom staklene bašte upotrebom obnovljive energije ²⁷	1199717	1206209
- Procijenjena neto ušteda na emisiji gasova s efektom staklene bašte upotrebom obnovljive električne energije	425459	409720
- Procijenjena neto ušteda na emisiji gasova s efektom staklene bašte upotrebom obnovljive energije u grijanju i hlađenju	774259	796489
- Procijenjena neto ušteda na emisiji gasova s efektom staklene bašte upotrebom obnovljive energije u prevozu	-	-

11. Izvijestite (za prethodne dvije godine) i procijenite (za sve sljedeće godine do 2020. godine) višak/manjak proizvodnje energije iz obnovljivih izvora u poređenju s okvirnim smjernicama koje bi mogle biti prenesene/izvezene u druge države članice i/ili treće zemlje, kao i procijenjeni potencijal za zajedničke projekte do 2020. godine. (Član 22. stav 1. tačka (l, m) Direktive 2009/28/EZ)).

Tabela 7: Stvarni i procijenjenih višak/manjak (-) proizvodnje energije iz obnovljivih izvora u poređenju s okvirnim smjernicama koje bi mogle biti prenesene/izvezene u druge države članice i/ili treće zemlje u Crnu Goru (ktoe)^{28, 29}

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Stvarni i procijenjeni višak/manjak (-) proizvodnje									

Nema planiranih prenosa/izvoza u druge države članice i/ili treće zemlje.

²⁷ O doprinosu gasa, električne energije i vodonika iz obnovljivih izvora energije treba se izvijestiti u zavisnosti od konačne upotrebe

(električna energija, grijanje i hlađenje ili saobraćaj) te se može izračunati samo jednom u odnosu na ukupne procijenjene neto uštede gasova s efektom staklene bašte.

²⁸ Molimo koristite stvarne brojeke o višku proizvodnje za dvije godine prije podnošenja izvještaja i procjene za sljedeće godine do 2020. godine. U svakom izvještaju ugovorna strana može ispraviti podatke iz prethodnih izvještaja.

²⁹ Kod popunjavanja tabele, za proizvodnju deficita označiti manjak proizvodnje pomoću negativnih brojeva

11.1. Navedite pojedinosti o prenosu statističkih podataka, zajedničkim projektima i pravilima zajedničkih sistema podsticanja.

Nema planiranog prenosa statističkih podataka, kao ni učešća u zajedničkim projektima i zajedničkim sistemima podsticanja.

12. Navedite podatke o tome kako je procijenjen udio biološki razgradivog otpada u otpadu korišćenom u proizvodnji energije te koji su koraci učinjeni kako bi se poboljšale i provjerile te procjene. (Član 22. stav 1. tačka (n) Direktive 2009/28/EZ).

Biorazgradiv udio komunalnog čvrstog otpada, uključujući biootpad i deponijski gas – procjena teoretskog potencijala čvrstog otpada u CRES izvještaju je 710 TJ za cijelu Crnu Goru.

Biorazgradiv udio industrijskog otpada – korišćenje kanalizacionog metana za energetske svrhe takođe treba biti razmatran, bar za veće gradove gdje je kanalizaciona voda tretirana u postrojenjima za tretiranje otpadnih voda.